

VU Research Portal

Itineraries

Rousseau, N.

2019

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Rousseau, N. (2019). *Itineraries: A return to the archives of the South African truth commission and the limits of counter-revolutionary warfare*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Nicky Rousseau, *Itineraries – A return to the archives of the South African truth commission and the limits of counter-revolutionary warfare*

Proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam (verdediging 20 maart 2018, 15:45 uur, aula)

Samenvatting

Itineraries – A return to the archives of the South African truth commission and the limits of counter-revolutionary warfare is gebaseerd op werk bij en de archieven van de TRC, de Zuid-Afrikaanse Truth and Reconciliation Commission (Waarheids- en Verzoeningscommissie). De TRC werd eind 1995 opgericht, met als mandaat een 'zo volledig mogelijk beeld te schetsen' van de grove mensenrechtenschendingen begaan tussen 1 maart 1960 en 10 mei 1994 in de strijd ter verdediging of beëindiging van apartheid. Nicky Rousseau, als historicus verbonden aan de University of the Western Cape in Kaapstad, Zuid Afrika, was tussen september 1996 en begin 2001 lid van het onderzoeksteam van de TRC. Daarna hielp ze bij de oprichting van het Missing Persons Task Team (MPTT), waar ze ook vier jaar bij betrokken bleef als onderzoeker op wie het team een beroep kon doen. Dit proefschrift heeft een andere invalshoek dan wat overheerst in de TRC literatuur. Daar ligt veelal de nadruk op vraagstukken van *reconciliation*, verzoening, en natievorming in het Zuid-Afrika van na de apartheid. De auteur focust daarentegen op wat het 'waarheid-zoekende' aspect van het TRC mandaat kan worden genoemd. Rousseau laat zien dat dit aspect van het mandaat voorop stond in het dagelijks werk van de TRC. Daartoe gaat zij dieper in op een specifiek onderdeel van het TRC onderzoek: de veiligheids-en inlichtingendiensten van de apartheidstaat.

Itineraries begint met een diepgaand en ook persoonlijk getoonzet verslag van de opbouw van het TRC archief (of beter nog de TRC archieven) over de veiligheidsdiensten, en hun betekenis voor het werk van de TRC en het MPTT. Vervolgens gebruikt Rousseau deze archieven voor onderzoek naar een heel specifieke periode, namelijk de jaren 1985-1989. In die jaren werden de veiligheidsstrategieën en tactieken die de apartheidstaat in de omringende landen van Zuidelijk Afrika voluit toepaste als onderdeel van een 'proactieve' verdedigingsstrategie, welbewust overgenomen als een contrarevolutionaire oorlog tegen interne politieke tegenstand. De auteur richt zich opnieuw op de veiligheidsdienstarchieven van de TRC, teneinde zicht te krijgen op de illegale praktijken van een aantal onderdelen en eenheden binnen het veiligheidsapparaat die zich richtten op het 'laten verdwijnen' van politieke tegenstanders. Zij stelt daarover dat de overgang naar contrarevolutionaire oorlogsvoering niet zozeer de almacht van de apartheidstaat laat zien, maar eerder aantoont dat deze tegen zijn grenzen aanliep. Dit is in strijd met het heersende beeld van deze periode, zowel in het publieke als het academische debat, en zet aan tot verder denken over de vormen waarin de apartheid wordt herinnerd en herdacht. *Itineraries* concludeert dat het gangbare beeld dat de oorlog uiteindelijk 'thuis kwam' niet klopt. Deze oorlog is altijd het meest heftig uitgevochten in de omringende landen van Zuid-Afrika. De auteur sluit af met een oproep aan de historici om terug te keren naar de archieven van de TRC op een wijze die minder focust op louter het begrijpen van hun betekenis in het verzoeningsproces. Dat kan leiden tot nieuwe inzichten, niet alleen met betrekking tot het zoeken van waarheid maar ook met betrekking tot de mogelijkheden van en grenzen aan waarheidscommissies als zodanig.

Abstract

Itineraries – A return to the archives of the South African truth commission and the limits of counter-revolutionary warfare draws on the work and archives of the Truth and Reconciliation Commission (TRC). The TRC was installed in late 1995 with a mandate to provide an account of gross violations of human rights committed between 1 March 1960 and 10 May 1994 in the struggle to defend or end apartheid. Between September 1996 and early 2001 the author of this thesis, Nicky Rousseau, who is a historian at the University of the Western Cape in Cape Town, was a member of the research team of the TRC and later helped to establish the Missing Persons Task Team (MPTT) in which she was also a consultant research-investigator for four years. Turning away from the dominant TRC literature which centers on questions of reconciliation and nation-building in post-apartheid South Africa, the thesis focuses on what may be called the 'truth seeking' aspect of its mandate. Rousseau argues that this aspect of its mandate

dominated the actual day to day work of the TRC. She focuses on a particular strand of TRC research and investigation, namely that focused on the apartheid security force and intelligence services.

Itineraries starts with a profound and engaged account of how the TRC security force archive, or rather archives, were constituted and made sense of in the TRC process and the work of the MPTT. Using these archives, she then examines a very particular period, namely 1985-1989, in which security strategies and tactics that were widely used in the Southern African region as part of the apartheid state's 'proactive defence' strategy outside of the borders of South Africa, were adopted through a policy of counter-revolutionary warfare to deal with internal political resistance. Through a re-reading of the TRC's security force archives, filtered through the illegal practices of security branch operatives with a strong focus on that of 'disappearing' political opponents, Rousseau argues that the shift to counter-revolutionary warfare, rather than demonstrating the power of the apartheid state makes visible its limits. This contests public and scholarly accounts of this period, as well as questions the forms of post-apartheid memorialisation. *Itineraries* concludes that the war did not 'come home' in the way it has been imagined; rather it was always the Southern African region that bore the brunt of this war. Finally, the author suggests and calls upon the historical field to return to the archives of the TRC, in a mode less concerned with fixing it in its reconciliatory guise. That may open other new and productive readings, not just of its truth-telling work but of the possibilities and limits of truth commissions themselves.